

creata ex ratione et libertate, habet hunc modum operandi, qui per se pertinet ad perfectionem: quod autem id faciat cum imperfectione et mutatione sua, est per accidens et provenit ex limitatione ejus: ergo Deo tribuenda est tota hæc perfectio, seclusa omni imperfectione. Nam dicere hoc implicare contradictionem, nec probatur, ut statim ostendam, nec satisfacit. Alias eodem modo dicere quis posset, Deum non esse agens liberum, quia implicat contradictionem, sine imperfectione mutabilitatis habere libertatem. Sicut ergo, quamvis humana ratio non satis comprehendat quomodo illa duo simul in Deum convenient: nihilominus nec negat, nec negare potest non repugnare, quia utrumque per se spectat ad perfectionem simpliciter; ita in proposito sentiendum est. Quod facilius constabit respondendo ad fundamentum alterius sententiæ.

12. *Respondetur ad difficultatem capite superiori propositam.*—*Respectus rationis non est de intrinseca ratione actus divini.* — Ad illud ergo imprimis dicendum est, Deum neque velle per respectum rationis, nec talem respectum esse de intrinseca ratione decreti liberi, ideoque parum referre quod non possimus talem respectum concipere, nec ne, ut Deus possit velle libere hoc vel illud: neque enim pendet Deus in suis decretis liberis ex nostro modo concipiendi. Assumptum late tractatum est in disputatione 30 Metaphysicæ, sect. 9, estque per se manifestum. Nam Deus vere et realiter amat quod libere vult, non habet autem talem respectum vere et realiter. Item impossibile est id quod nos confingimus, et in re non existit, esse de intrinseca ratione amoris divini. Denique, Deus ipse cognovit sua decreta libera prout in se sunt, nullum fingendo respectum rationis, nam hoc provenit ex imperfecto modo concipiendi nostro: ratio autem, seu natura talis decreti potius judicanda est ex modo quo a Deo cognoscitur, quam a nobis: ergo quidquid sit de respectibus rationis, non sunt Deo neganda decreta libera quæ per se ad perfectionem spectant. Non quidem, quod terminari ad hoc vel illud objectum libere addat Deo perfectionem, sed quod ad infinitam perfectionem illius simplicissimi actus pertineat, posse terminari ad hæc omnia objecta sine sui mutatione aut varietate.

13. Quia vero nos non possumus velle aliquid sine mutatione nostra, a qua mutatione objectum denominatur volitum: ideo non intelligimus Deum libere volentem nisi per analogiam ad nos, atque adeo concipiendo quasi

novum actum immanentem in Deo vel novum modum ejusdem actus. Non quod objective intelligamus ibi novum modum realem: sic enim falsum conciperemus, sed quod instar talis modi amorem Dei liberum apprehendamus. Atque hoc satis esset ad intelligendum respectum rationis in voluntate divina, quia revera ab illo actu reali qui est in divina voluntate, denominatur creatura amata extrinsece, et Deus ipse denominatur intrinsece amans: quod sufficit ad intelligendum respectum rationis inter illa extrema, quidquid sit de mutatione reali. Nam hæc, quando resultat, non constituit Deum realiter amantem, sed supponit potius divinum amorem ex quo nascitur, juxta illud Joan. 3: *Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret*, et illud ad Ephes. 2: *Propter nimiam charitatem suam qua dilexit nos Deus, concivificavit nos in Christo*. In ipsa ergo libera charitate et dilectione jam intelligitur respectus rationis, priusquam intelligatur mutatio realis ab illa manans.

14. *Mutatio objectiva vel moralis in creatura sufficit ad fundandum respectum rationis in intentione Dei.* — *Probatur de objectiva.* — Secundo dicitur, ad concipiendum illum respectum rationis satis esse, ut ex parte objecti, seu creaturarum possit a nobis intelligi aliqua mutatio, vel objectiva secundum habitudinem ad existentiam futuram vel moralis. Declaro priorem partem, nam per ipsammet voluntatem creandi, quam Deus ex æternitate habet, non fit statim ex eadem æternitate mutatio realis in creatura, sed quia suo tempore efficienda est, ideo in illo objecto intelligitur facta esse quædam mutatio: nam quod erat tantum possibile, jam est futurum. Hanc ergo voco mutationem objectivam, quam possumus invenire in omnibus decretis liberis Dei, quæ terminantur aliquo modo ad esse reale creaturæ. Nam posito quocumque decreto Dei absoluto et præfinito, ex vi illius verum est dicere, objectum illud esse futurum, quamvis non eodem modo, nec æque proxime ac per voluntatem executivam, sed quia Deus ex vi talis decreti infallibiliter applicat media et causas, per quas illud futurum est, quod fuit præfinitum. Quod in simili negare non possunt illi auctores qui ponunt circa prædestinatos duo decreta libera: unum universale, quo Deus vult dare omnia auxilia congrua necessaria ad gloriam: aliud, quo in particulari disponit hoc vel illud auxilium dandum. Nam ex vi utriusque decreti eadem auxilia futura sunt, et hoc satis esse existimatur, ut utrumque haberi possit, qui a mo-

do influendi ad illam rei futuritionem, diversus secundum rationem ab eis intelligitur: ergo idem admittere debent in aliis actibus. Eodem modo philosophandum est circa decretum liberum non efficax et antecedens, quo Deus vult effectum non absolute, sed sub conditione dependente a libera cooperatione creaturæ. Nam licet ex vi illius decreti non sit simpliciter verum dicere rem esse futuram: tamen vere dicitur futura, si homo voluerit quod ante illud decretum non habet, et homo ipse dicitur simpliciter posse id velle, quod etiam non posset sine tali decreto. Idemque manifestum est in indifferentia libertatis, per proximam potentiam, et expeditam ad varios actus faciendos vel omittendos. Illa enim non posset esse hujusmodi, nisi Deus voluntate sua libera obtulisset concursum sufficientem ad singulos actus illorum, ratione cujus jam voluntas est simpliciter potens ad omnes illos faciendos, quamvis in re non omnes, sed unum tantum illorum factura sit. Hic ergo mutationis modus sine dubio sufficit ad concipiendos illos respectus rationis, et illum facile inveniemus in objectis physicis et realibus talium decretorum.

15. *De morali mutatione suadet.* — Altera vero pars de mutatione morali posita est, propter objecta moralia, qualia sunt remissio pœnæ, obligationis, etc., estque per se satis facilis. Nam illa mutatio talis est, ut secundum prudentem existimationem moralem, jam non sit homo debitor, verbi gratia, ut antea erat: ergo hoc etiam satis est ad intelligendum diversum respectum rationis. Nam sicut respectus hic non est in re, ita non est necesse, in termino ejus aliquid reale physicum poni, vel auferrī, sed satis est, si aliquid morale hoc modo intercedat.

CAPUT XVI.

SITNE AD PRÆDESTINATIONEM NECESSARIUS ACTUS IMPERII, RATIONE DISTINCTUS AB OMNIBUS NUMERATIS.

1. *Ratio dubitandi.* — Explicuimus omnes actus intellectus, et voluntatis, qui ad divinam prædestinationem videri possunt necessarii: superest, ut videamus an illi sufficiant, vel aliquis alius necessarius sit, in intellectu, vel in voluntate. Ratio dubitandi tota orta est ex actu imperii, quem Philosophi morales, ut ex D. Thoma et Interpret. 1, 2, quæst. 17, haberi potest, ponunt in humana consultatione, ac prudentia, tanquam necessarium ad

executionem mediourum, quæ post consultationem approbata et electa fuere. Videtur ergo similis actus ponendus in divina providentia, ac prædestinatione, servata proportione, et seclusa omni imperfectione distinctionis, aut compositionis. Nam his et similibus imperfectionibus ablatis, imperium per se perfectionem indicat ac potestatem dominantis. Unde in Scriptura legimus, Deum imperando omnia opera sua fecisse, Gen. 1: *Dixit Deus, fiat lux, etc.*, Psal. 148: *Ipse dixit, et facta sunt, ipse mandavit et creata sunt*. Est ergo in Deo talis actus necessarius, tanquam proxima ratio operandi ad extra: ergo cum eadem proportione necessarius est ad opera gratiæ et consequenter etiam ad prædestinationem, per quam præparantur. Quod vero distinctus ratione sit ab omnibus numeratis, ita ostenditur. Quia imperium est actus liber, ac proinde distinctus ab omni actu scientiæ, qui antecedit voluntatem. Rursus, non est actus voluntatis, sed posterior illo, quia imperium est intimatio quædam voluntatis: nam, quæ aliquis fieri voluit, per imperium intimat, ut fiant. Denique est actus practicus, movens et impellens, in quo distinguitur ab omni actu scientiæ futurorum, qui consequitur voluntatem. Est ergo actus ratione distinctus ab omnibus his, qui a nobis hæcenus explicati sunt.

2. *Aliqui actum imperii ratione distinctum admittunt.* — Quidam ergo theologi, omnibus superioribus actibus alium addendum esse putant, quem imperium vocant, et in intellectu illum collocant, post omnem actum scientiæ et judicii, et post omnem actum voluntatis, necessarium ad exteriorem operationem seu effectum. Volunt enim externam actionem immediatius ab actu intellectus, quam ab actu voluntatis prodire, qui actus intellectus (ut aiunt) non est cognitio, aut judicium (hoc enim ad voluntatem antecedit), sed est impulsus quidam practicus qui hac voce explicatur, *Fac hoc*, et quo potentia exequens, seu ministrans, applicatur ad opus. Hunc ergo actum etiam requirunt in divina mente ad extra operante: et consequenter aiunt, hunc etiam actum pertinere ad æternam prædestinationem, qua Deus præparat suis electis beneficia illis in tempore præstanda. Imo in hoc actu maxime collocant rationem prædestinationis, quia est quasi complementum ejus, et proxima ratio causandi prædestinationis effectus.

3. *Fundamentum.* — Fundamentum hujus sententiæ est supra insinuatam. Quia de divinis non possumus, nisi ex humanis judicare, seclusis

imperfectiōibus, sed humana prudentia hunc postulat actum, et per illum quasi completur et terminatur, ergo et divina providentia, ergo multo magis prædestinatio, quæ efficacissima est, et hic actus imperii propter efficacitatem effectus postulat. Unde arguitur secundo, quia prædestinatio est actus practicus divini intellectus, ex quo infallibiliter et efficaciter sequitur totus prædestinationis effectus; ergo supponit ille actus in voluntate absolutum decretum, seu electionem talis effectus: ergo non potest esse, nisi ille actus practicus, vocatus imperium, quia post voluntatem nullus alius potest in intellectu sequi.

4. *Conclusio.* — *Ad prædestinationem non est necessarius actus imperii distinctus.* — Ego vero imprimis censeo, nullum esse in intellectu actum, quoad extra operetur, qui non sit per modum scientiæ, cognitionis seu iudicii. Unde consequenter infero, sine fundamento fingi in intellectu actum intellectus mere impulsivum alterius potentiæ vel personæ, præter omne iudicium, vel cognitionem: quia talis actus supervacaneus est, vixque potest mente concipi. Ex quibus concludo, ad prædestinationem non esse talem actum necessarium ac proinde in voluntate non requiri ultra actus superius explicatos quempiam alium et in intellectu præter scientiam, quæ ante voluntatem necessaria est, non intervenire illum impulsivum actum, sed solum iudicium de agendis, juxta voluntatis electionem jam factum et ejus cognitionem, quæ ad illam statim naturaliter subsequitur secundum rationis ordinem.

5. *Fundamentum.* — *Duplex operandi modus in homine. Prior imperii.* — *Hoc imperium in operante est intimatio voluntatis qua alium obligat.* — Duæ priores partes hujus assertio- nis generales sunt. Et fundamentalis earum ratio est, quia intellectus essentialiter, et adæquate est potentia cognoscitiva, et ideo nullum actum secundum habere potest, qui non sit cognitio, apprehensio, scilicet, vel iudicium. Item quia ille actus est immanens, ergo aliquem effectum formalem habere debet in ipso intellectu, quis autem ille est, nisi cognitio? Quia vero partes illæ communes sunt ad omnem intellectum, operæ pretium erit eas in humano intellectu explicare, ac deinde ad divinum intellectum ascendere. In homine gigitur duplex intelligi potest imperandi modus. Unus est, quando alteri imperat, ut hoc, vel illud faciat: alius est, quando sibimet imperare solet homo executiones illius medi,

quod eligit. Prior modus est proprius, et sine metaphora, et consistit in legibus, vel præceptis, et proprie referri non potest, nisi ad personam aliam. Nam res inanimes non sunt capaces hujus imperii, ut per se constat, imo nec bruta animantia, quia licet interdum videantur moveri ad hominis imperium, non est, quia rationem imperii percipiunt, sed quia, vel instinctu naturæ, vel consuetudine quadam apprehendunt aliquid, ut conveniens ad prosequendum, velut malum fugiendum, quando tali modo excitantur, invitantur aut terrentur. Hoc ergo imperium in ipsomet operante revera nihil aliud est, quam declaratio, seu imitatio voluntatis suæ, qua potest alium obligare ad id faciendum, quod imperat. Nam (ex omnium sententia) tota vis motiva hujus imperii consistit in obligatione, quam imponit, et ideo ejus motio moralis dicitur. Hæc autem obligatio oritur ex voluntate, quæ potest, et vult obligationem imponere, ideoque tantum esse potest superioris ad inferiorem, alioquin deesset præcipiendi potestas, sine qua non potest esse proprium præceptum, nisi usurpatum, et de se inefficax, sed possunt esse petitio, vel preces. Præter potestatem autem, et voluntatem, requiritur intimatio hujus voluntatis: per quam intimationem ratio imperii, seu legis completur. Unde tale imperium in tantum potest ad intellectum pertinere, in quantum necesse est, ut ipsemet præcipiens suam voluntatem cognoscat, et per aliquam locutionem, vel significationem inferiori illam indicet. In quo nullus actus intellectus intervenit, qui non sit per modum cognitionis, et iudicii: nec necessarius est alius actus impulsivus. Imo nec intelligi potest, quis vel qualis sit, aut quem formalem effectum habeat in ipso operante, cujus est actus immanens: aut quid etiam efficiat in eo, cui imperatur: cum ille solum ad voluntatem imperantis per locutionem intimatam moveatur.

6. *Posterior modus imperii.* — *Tollitur libertas voluntatis, si ponitur hoc imperium distinctum in intellectu.* — Posterior modus imperii, quod homo sibi ipsi imperat, solum est respectu propriarum actionum, et earum potentiarum, quæ subsunt liberæ motioni voluntatis. Et in hoc etiam modo imperandi, præter voluntatis actum, quo efficaciter vult usum potentiæ sibi subjectæ, et cognitionem, vel iudicium, quod præcedit, vel subsequitur ad talem volitionem, nullus alius actus impulsivus ex parte intellectus concipi potest. Quia

ante intensionem, et electionem, sufficit iudicium practicum de bonitate finis, et de utilitate mediorum. Unde Thomistæ aliqui, qui ad electionem ponunt imperium distinctum a iudicio, ut efficaciter determinet voluntatem ad electionem unius mediæ præ aliis, D. Thomæ aperte contradicunt, ut in citata quæst. 17, videri potest. Et aliquid ponunt superfluum, quod explicare non possunt, quid sit, vel etiam libertatem voluntatis tollunt: quia si illud imperium efficaciter determinat voluntatem, aut illud facit vi sua, et sic intellectus erit liber in imperando, non voluntas in obediendo, quia posito tali imperio, voluntas ex necessitate obedit, aut id facit in virtute alicujus voluntatis prioris, et de illa inquiremus, an requirat aliud simile imperium, quod si ibi necessarium non est, ne procedatur in infinitum, neque ad electionem ipsam erit necessarium, sed iudicium sufficiet.

7. Rursus eodem modo possumus de motione inferiorum potentiarum post electionem factam argumentari. Ut enim electio mandetur executioni, sequitur in voluntate usus activus, qui nihil aliud est, quam volitio applicandi hic et nunc potentiam exequentem ad opus: quæ volitio indiget directione intellectus, quæ etiam fit per iudicium practicum: quod iudicium ultra illud, quod præcessit electionem, solum addit cognitionem electionis jam factæ, et circumstantiarum omnium concurrentium ad debitam executionem talis electionis. Et fortasse iudicium ex tali cognitione procedens vocavit D. Thomas imperium, quia ex vi electionis factæ habet specialem quamdam efficaciam. Tamen revera nihil aliud est, quam scientia quædam practica, seu cognitio prudentialis, et non movet voluntatem, nisi ratione objecti propositi. Unde ex vi intellectus solum est motio quoad specificationem: nam quoad exercitium potius voluntas se movet ex vi prioris electionis. Cujus signum manifestum est, quia si velit ab electione desistere, imperium reddetur inefficax: ergo, quid aliud præter hoc fingitur, nihil est. Quia aliud imperium impulsivum, nec propter voluntatem ipsam necessarium est, ut argumentum ostendit, nec propter potentiam exequentem, quia hæc immediate applicatur ex vi appetitus, seu voluntatis, nec percipit alium impulsivum.

8. *Imperium in voluntate ponunt aliqui Doctores.* — *D. Thomas et alii hoc imperium in intellectu quomodo ponant.* — Solet autem interdum homo, ut se ipsum ad operandum

excitet, secum ipse loqui, sibi que imperare, *fac hoc, surge*, etc. Tamen, si quis attente supra suos actus reflexionem faciat, intelliget imprimis, tale imperium, si sit efficax, supponere voluntatem efficacem talis actionis imperatæ, quam homo in se agnoscit, et per illud imperium eam sibi expressius proponit, ut se magis excitet: si vero sit imperium inefficax, non est proprie imperium, sed veluti exhortatio quædam hominis ad se ipsum, ut recordetur, illud sibi expedire, vel quid simile. Deinde totum hoc genus imperii in nobis sit per intellectum, non tamen per impulsivum illud practicum, qui non sit cognitio, sed per locutiones mentales, et intellectuales conceptus non ultimos alicujus linguæ, seu vocum aliquarum. Cujus signum evidens est, quia nemo exercet hunc interiorem actum, nisi per verba mentalia illius idioma- tis, quod novit. At conceptus illi non sunt, nisi cognitiones quædam talium verborum, et significationis eorum, et illa locutio non tendit, nisi ad excitandam amplius voluntatem per efficaciorum propositionem objecti, vel recordationem alicujus resolutionis jam factæ. Unde hoc etiam imperium revera non dirigitur directe, et immediate ad voluntatem, vel inferiores potentias, sed ad intellectum: nam quando homo secum loquitur, sicut per intellectum loquitur, ita per intellectum audit, atque ita qualiscumque impulsus hujus imperii per cognitionem fit. Ac denique hic modus imperandi sibi extraordinarius est, et accidentarius, non vero est per se necessarius ad operationem, ut per se notum est, et ideo auctores nullam fere mentionem faciunt hujus imperii. Ac propterea Doctores, qui non agnoscunt, neque admittunt impulsivum illum intellectualem, imperium ponunt in voluntate, et non in intellectu. In quam sententiam inclinant S. Bonaventura, 3, dist. 17, artic. 4, quæst. 1, Scotus in 1, d. 38, q. 1, et in 2, d. 6, et Quodlib. 17. Tenet Ochamus in 3, quæst. 16, Henricus Quodlib. 9, quæst. 6, Almainus, tract. 3, Moral., cap. 2, Medina, Codice de Oratione, quæst. 2. Qui vero convenienter defendunt D. Thomæ sententiam, quæ Aristotelis esse creditur, ponentis imperium in intellectu, nihil aliud imperium esse putant præter iudicium practicum, quod voluntatis electionem, vel usum activum antecedit, ut latius disseritur 1, 2, quæst. 17.

9. *Resolutio quæstionis quoad divinum actum imperii ad se.* — Ex his facile est hoc in Deo ipso demonstrare, utendo eadem distinc-